

מברך על היום, משום שהיין גורם לקדושה שתאמר, שהרי אי אפשר לקדש אלא אם יש לו כוס יין. (12) דבר אחר [טעם נוסף] לכך שברכת היין קודמת, משום שברכת היין תדירה, שהיא נאמרת בכל יום (13), וברכת היום אינה תדירה כברכת היין, כי היא נאמרת רק בשבתות וימים טובים, והכלל הוא: תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם. (14) והלכה בדברי בית הלל, שהמקדש קדים את ברכת היין, ולאחריה הוא מקדש על היום.

ומבאר הגמרא את דברי בית הלל: מאי "דבר אחר"? (15) — מדוע הוצרכו לטעם

בית שמאי אומרים: מברך על היום ואחר כך מברך על היין. שברכת קידוש היום קודמת לברכת היין משום שהיום גורם ליין שיבא.

חייב הקידוש על היין חל רק בגלל שהיום קדוש, ונמצא שעיקרו הוא ברכת היום, ולכן יש להקדים את ברכת היום. ועוד טעם, משום שבשעת צאת הכוכבים (11) כבר קדש היום, ועדיין יין לא בא לשלחן כדי לקדש עליו, שהרי אין מביאין אותו אלא כשבא לסעוד.

ובית הלל אומרים: מברך על היין ואחר כך

13. הריטב"א הקשה הרי ברכת היין יותר תדירה מבהמ"ז על הכוס [שאינה אלא בזימון]. ולמה אין מקדימין לברכה לפני בהמ"ז. ותירץ שכשמברך בהמ"ז נחשב כסיום האכילה והשתיה, ולא יוכל לשתות את היין אחריה, ועוד שעצם בהמ"ז [בלא כוס] תדירה כמו ברכת היין.

14. השאגת אריה [ב, כב] הוכיח מכאן שמקדימין מצוה דרבנן לדאורייתא, שהרי חייב הקידוש הוא מהתורה, ואילו ברכת היין מדרבנן, ובכל זאת מצינו בהם דיני קדימה. ואילו הפני יהושע נקט שכאן מדובר באופן שכבר התפלל ויצא ידי חובת קידוש מדאורייתא בתפילה, ועתה חייבו מדרבנן כברכת היין, וכן הוכיח בקונטרס אחרון להשאג"א ממה שאמרו בית הלל "שהיין גורם לקדושה שתבא" ואם לא התפלל, הרי צריך לקדש אפילו אם אין לו יין, ובהכרח שהנידון רק במי שהתפלל וחייב בקידוש רק מדרבנן.

והצל"ח העלה מכך שאשה שאינה מתפללת ערבית, צריכה להקדים בקידוש את ברכת היום לברכת היין, כי חייבת בקידוש מהתורה, וראה מצפה איתן.

15. ביאר הריטב"א כי אף על פי שגם בית

מנכרי גמור, צריך לענות אחריו "אמן" כי ניכר שכוונתו לשם, ואף שאינו יודע מהו "השם" וחושב שהע"ז הוא הבורא — כיון שאמר כל הברכה וכוונתו למי שהוא "השם", עונים אחריו, וכן דדק באליהו רבה [רטו] מדברי הרמב"ם בפיה"מ.

אולם להלכה פסק הרמב"ם [ברכות א יג] שאין עונים אמן אחר ברכת גוי או כותי, וביאר הב"י [רטו] שבמשנתנו מדובר קודם שגזרו על הכותים שיהיו כגויים, אך אחר שגזרו, אפילו שמע מפיו כל הברכה, אינו עונה אחריו. והטור נקט שאחר כותי אסור לענות, ואילו אחר גוי אינו חייב לענות אלא אם ירצה [לפי הבנת הב"ח, וראה ביאור הב"י להלן נג הערה 46].

11. רש"י פירש "משקבלו עליו או מאת הכוכבים", ולכאורה תמוה שהרי אם קבלו עליו בקידוש נמצא שהיין בא קודם שקדש היום, והגרא"מ הורביץ כתב שגם באופן זה קדושת היום תחול לפני שתיית היין.

12. רש"י [ד"ה שהיין] הוסיף, שגם המקדש על פת, מקדים את ברכת הפת לברכת היום, משום שהפת במקום היין, ואי אפשר לקדש בלעדיה.